

До питання про якісне кадрове забезпечення юридичної освіти

Тема підвищення якості юридичної освіти достатній час зберігає свою актуальність. Одним із питань, що потребує уваги, на мій погляд, є необхідність забезпечення юридичної освіти якісними науково-педагогічним кадрами. Вагомою складовою вирішення даної проблеми є залучення до освітнього процесу фахівців-практиків та посилення саме практичної складової в освітньому процесі.

Існуючі проблеми

Юридичний факультет надаючи освітню послугу повинен відповідати ліцензійним та акредитаційним вимогам, передбачених чинними нормативними актами України. Останні містять ряд нормативних вимог до кадрового забезпечення діяльності юридичного факультету. Зокрема, кількість можливих студентів визначається, виходячи із критерію - на одного доктора юридичних наук - двадцять п'ять студентів. Об'єктивно, окрім інших вимог до ліцензування освітньо-кваліфікаційного рівня рівнів бакалавра, спеціаліста, магістра, впевнено можна назвати основною вимогою відповідний кадровий склад. Слід додати, що саме спеціальність за якою доктор наук здобув науковий ступінь є вирішальною умовою для визначення спеціалізації майбутніх юристів освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст, магістр.

Натомість якість освітнього процесу це комплексне явище, яке залежить не лише від тієї обставини, чи здобув потенційний викладач науковий ступінь. В Україні стати кандидатом або доктором юридичних наук може особа, яка жодного дня не займалась практичною юридичною діяльністю. Відсутня вимога й до такої особи щодо отримання спеціальних педагогічних знань. От і виходить, що головна відповідальність за якість освітнього процесу правового спрямування покладено на тих осіб, які можуть не мати відповідної юридичної практики та педагогічних вмінь та навичок. З'являється замкнуте коло. Навіть у найкращому варіанті, випускник-відмінник рекомендований педагогічним

колективом факультету до навчання в аспірантурі, успішно захищає дисертацію, що зовсім не гарантує якість навчального процесу. Зазначена обставина прямо не впливає на якісний склад науково-педагогічних працівників, які забезпечують навчальний процес відповідної спеціальності відповідно до ліцензійних вимог, які вимагають ретельної інформації про освіту, науковий ступінь, звання, а про практичну підготовку передбачають лише зазначення щодо підвищення кваліфікації (*Зокрема, у відповідній таблиці справи про ліцензування спеціальності, що свідчить про якісний склад науково-педагогічних працівників є колонка із назвою «Підвищення кваліфікації, найменування навчального закладу, вид документа, дата видачі»*).

Шляхи вирішення

Не таємниця, що особливою популярністю серед студентства користуються ті викладачі, які у своїй викладацькій діяльності використовують свій практичний досвід, збагачуючи актуальними прикладами лекційний, чи практичний матеріал. Не рідко можна почути про таких - «викладач від Бога». Але, якщо такі викладачі не мають наукового ступеню, їх особисті досягнення не можуть об'єктивно вплинути на рішення про ліцензування та акредитацію відповідних освітніх спеціальностей.

Недивлячись на те, що вже тривалий час обговорюється необхідність створення державного стандарту для підготовки фахівців спеціальності «Правознавство» й досі це питання не здобуло повноцінного вирішення. Натомість саме цей документ повинен передбачати освітню основу для майбутнього юриста, відступ від якої може бути допустимим лише у варіативній частині. Вагомою складовою якості юридичної освіти є практична підготовка викладачів, які не просто повинні пройти стажування чи підвищення кваліфікації у відповідній інституції, а професійно виконували ті чи інші обов'язки юридичного спрямування. Судді, прокурори, слідчі, адвокати, юристи-практики поєднуючи свою професійну діяльність із викладацькою, повинні бути прирівняні до якісного кадрового складу, що дає право здійснювати освітню діяльність відповідної спеціальності. Позитивним моментом є зміни у нормуванні праці освітян (зокрема 600 годин на рік), що

може сприяти залученню юристів-практиків до освітнього процесу, адже 900 годин на рік є завеликим обсягом для таких фахівців.

З іншої сторони, цілком допустимим, на мій погляд, є встановлення у державному стандарті у сфері юридичної освіти, вимоги про юридичну практичну підготовку. Вимоги до виробничої практики передбачені у навчальних планах і нині, але нерідко знаходяться випадки неякісного проходження такої практики. Існує реальна потреба посилення контролю за проходженням юридичної практики, адже остання є вкрай важливою для здобуття юридичної освіти. Можливим є застосування іншої освітньої моделі у сфері юриспруденції.

Пропоную на обговорення критичної аудиторії головні елементи наступної «експериментальної моделі» юридичної освіти. Так, на мою думку, по завершенні теоретичної підготовки випускник навчального закладу повинен здавати державні іспити, передбачені Вищим навчальним закладом. Після успішного складання таких іспитів випускник, на мій погляд, має отримувати лише диплом вищого навчального закладу, в якому навчався. Такий диплом повинен давати право на роботу за юридичним спрямуванням або давати право пройти юридичну практику в інших не заборонених формах. Важливо, що випускник юридичного факультету повинен не менше одного року реально працювати за фахом, здобувати практичний досвід та готуватися до державних кваліфікаційних іспитів, які гарантуватимуть якість освіти. Зокрема, на мій погляд державні іспити для випускника юридичного факультету повинні складатися із екзамену за зразком ЗНО, зміст якого має щорічно розроблятися відповідними фахівцями, відповідно до змісту державного стандарту та усного екзамену-співбесіди, екзаменаторами якого мають виступати досвідчені практики, керівники державних служб, правоохоронних органів, судів, прокуратури. Саме успішні результати на цьому публічно складеному екзамені повинні гарантувати перше робоче місце та належну оплату праці випускнику факультету. Подібний підхід виключить можливість появи викладача відірваного від юридичної практики та водночас «відсіє» недостатньо мотивованих студентів, суттєво вплине на якість юридичної освіти.